

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 18 grudnia 2014 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Karta praw podstawowych Unii Europejskiej — Artykuł 19 ust. 2 i art. 47 — Dyrektywa 2004/83/WE — Minimalne normy dotyczące warunków przyznania statusu uchodźcy lub statusu ochrony uzupełniającej — Osoba kwalifikująca się do ochrony uzupełniającej — Artykuł 15 lit. b) — Tortury lub niehumanitarne lub poniżające traktowanie lub karanie wnioskodawcy w państwie pochodzenia — Artykuł 3 — Bardziej korzystne przepisy — Wnioskodawca cierpiący na poważną chorobę — Brak odpowiedniego leczenia dostępnego w państwie pochodzenia — Dyrektywa 2008/115/WE — Powrót nielegalnie przebywających obywateli państwa trzeciego — Artykuł 13 — Sądowy środek odwoławczy o skutku zawieszającym — Artykuł 14 — Gwarancje w oczekiwaniu na powrót — Podstawowe warunki bytowe

W sprawie C-562/13,

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez cour du travail de Bruxelles (Belgia) postanowieniem z dnia 25 października 2013 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 31 października 2013 r., w postępowaniu:

Centre Public d'Action Sociale d'Ottignies-Louvain-La-Neuve

przeciwko

Moussie Abdidzie,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, prezes, K. Lenaerts, wiceprezes, M. Ilešič, L. Bay Larsen (sprawozdawca), T. von Danwitz, J.C. Bonichot i K. Jürimäe, prezesi izb, A. Rosas, E. Juhász, A. Arabadjiev, C. Toader, M. Safjan, D. Šváby, M. Berger i A. Prechal, sędziowie,

rzecznik generalny: Y. Bot,

sekretarz: V. Tourrès, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 24 czerwca 2014 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve przez V. Vandera Geetena, avocat,
- w imieniu M. Abdidy przez O. Steina, avocat,

* Język postępowania: francuski.

- w imieniu rządu belgijskiego przez C. Pochet oraz T. Materne'a, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez J.J. Masquelina, D. Matraya, J. Matray, C. Piront oraz N. Schynts, avocats,
- w imieniu rządu francuskiego przez F.X. Bréchota oraz D. Colasa, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez C. Bannera, barrister,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Condou-Durande oraz R. Troostersa, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 4 września 2014 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni dyrektywy Rady 2003/9/WE z dnia 27 stycznia 2003 r. ustanawiającej minimalne normy dotyczące przyjmowania osób ubiegających się o azyl w państwach członkowskich (Dz.U. L 31, s. 18), dyrektywy Rady 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osoby, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony, oraz zawartości przyznawanej ochrony (Dz.U. L 304, s. 12), dyrektywy Rady 2005/85/WE z dnia 1 grudnia 2005 r. w sprawie ustanowienia minimalnych norm dotyczących procedur nadawania i cofania statusu uchodźcy w państwach członkowskich (Dz.U. L 326, s. 13) oraz art. 1–4, art. 19 ust. 2, art. 20, 21 i 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”).
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu pomiędzy centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve (publicznym centrum działań społecznych w Ottignies-Louvain-la-Neuve, zwanym dalej „CPAS”) a M. Abdidą, obywatelem nigeryjskim, w przedmiocie wydanej wobec niego przez ten organ decyzji o cofnięciu pomocy społecznej.

Ramy prawne

Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

- 3 Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwana dalej „EKPC”), przewiduje w art. 3, zatytułowanym „Zakaz tortur”:
„Nikt nie może być poddany torturom ani niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”.
- 4 Artykuł 13 tej konwencji ma następujące brzmienie:
„Każdy, czyje prawa i wolności zawarte w niniejszej konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego, także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe”.

Prawo Unii

Dyrektywa 2003/9

- 5 Artykuł 3 dyrektywy 2003/9, zatytułowany „Zakres”, stanowi:

„1. Niniejszą dyrektywę stosuje się do wszystkich obywateli państw trzecich i bezpaństwowców, którzy składają wniosek o udzielenie azylu na granicy lub na terytorium państwa członkowskiego, tak długo, jak posiadają oni zezwolenie na pozostanie na jego terytorium jako osoby ubiegające się o azyl [...].

[...]

4. Państwa członkowskie mogą podjąć decyzję o stosowaniu niniejszej dyrektywy w związku z procedurami podejmowania decyzji w sprawie wniosków o ochronę innego rodzaju niż wynikająca z Konwencji {dotyczącej statusu uchodźców, podpisanej w Genewie w dniu 28 lipca 1951 r. [*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 189, s. 150, nr 2545 (1954)]} dla obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców, którzy nie są uchodźcami”.

Dyrektywa 2004/83

- 6 Artykuł 1 dyrektywy 2004/83, zatytułowany „Przedmiot i zakres”, stanowi:

„Celem niniejszej dyrektywy jest określenie minimalnych norm dla zakwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osoby, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony, oraz określenie zakresu przyznanej ochrony”.

- 7 Artykuł 2 lit. c), e) i g) tej dyrektywy stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

[...]

c) »uchodźca« oznacza obywatela państwa trzeciego, który posiadając uzasadnioną obawę bycia prześladowanym z powodów rasowych, religijnych, narodowościowych, przekonań politycznych lub członkostwa w określonej grupie społecznej, znajduje się poza krajem, którego jest obywatelem, i jest niezdolny do wykorzystania bądź, ze względu na taką obawę, nie chce wykorzystać ochrony takiego państwa [...];

[...]

e) »osoba kwalifikująca się do ochrony uzupełniającej« oznacza obywatela państwa trzeciego albo bezpaństwowca, który nie kwalifikuje się jako uchodźca, lecz w odniesieniu do którego istnieją istotne podstawy, aby uznać, iż jeśli taka osoba wróci do swojego kraju pochodzenia, a w przypadku bezpaństwowca – do państwa poprzedniego miejsca stałego pobytu, może napotkać rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, jak określono w art. 15, i [...] która jest niezdolna do wykorzystania lub, ze względu na takie ryzyko, nie chce wykorzystać ochrony takiego państwa;

[...]

g) »wniosek o udzielenie międzynarodowej ochrony« oznacza wniosek o ochronę państwa członkowskiego złożony przez obywatela państwa trzeciego albo bezpaństwowca, która to osoba może być rozumiana jako ubiegająca się o przyznanie statusu uchodźcy lub statusu ochrony uzupełniającej oraz która nie wnioskuje wyraźnie o inny rodzaj ochrony będącej poza zakresem niniejszej dyrektywy, o który można wnioskować osobno”.

8 Artykuł 3 wspomnianej dyrektywy uściśla:

„Państwa członkowskie mogą wprowadzić lub utrzymywać bardziej korzystne normy dla określania, kto kwalifikuje się jako uchodźca lub osoba podlegająca ochronie uzupełniającej, oraz dla określenia istoty międzynarodowej ochrony, w zakresie, w jakim normy te są zgodne z niniejszą dyrektywą”.

9 Artykuł 15 dyrektywy 2004/83, znajdujący się w jej rozdziale V, zatytułowanym „Kwalifikacje dla ochrony uzupełniającej”, stanowi pod nagłówkiem „Poważna krzywda”:

„Poważna krzywda obejmuje:

- a) karę śmierci lub egzekucję; lub
- b) tortury lub niehumanitarne lub poniżające traktowanie lub karanie wnioskodawcy w państwie pochodzenia; lub
- c) poważne i zindywidualizowane zagrożenie życia ludności cywilnej lub poszczególnych osób, wynikające z przemocy o charakterze niedyskryminującym, w sytuacjach międzynarodowych lub wewnętrznych konfliktów zbrojnych”.

Dyrektywa 2005/85

10 Artykuł 3 dyrektywy 2005/85, zatytułowany „Zakres”, brzmi następująco:

„1. Niniejszą dyrektywę stosuje się do wszystkich wniosków o udzielenie azylu złożonych na terytorium, w tym na granicy lub w strefach tranzytowych państwa członkowskiego, oraz do cofania statusu uchodźcy.

[...]

3. W przypadku gdy państwa członkowskie stosują lub wprowadzają procedurę, na mocy której wnioski o udzielenie azylu są rozpatrywane zarówno jako wnioski na podstawie Konwencji [dotyczącej statusu uchodźców, podpisanej w Genewie w dniu 28 lipca 1951 r.], jak i jako wnioski o inne rodzaje ochrony międzynarodowej ze względu na okoliczności określone w art. 15 dyrektywy 2004/83/WE, stosują one niniejszą dyrektywę przez cały czas trwania procedury.

4. Ponadto państwa członkowskie mogą podjąć decyzję o stosowaniu przepisów niniejszej dyrektywy w procedurach dotyczących decyzji w sprawie wniosków o jakiegokolwiek rodzaju ochrony międzynarodowej”.

Dyrektywa 2008/115/WE

- 11 Motywy 2 i 12 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz.U. L 348, s. 98) brzmią w sposób następujący:

„(2) Rada Europejska na posiedzeniu w Brukseli w dniach 4 i 5 listopada 2004 r. wezwała do opracowania skutecznej polityki wydalania i repatriacji, opartej na wspólnych normach, aby osoby, które mają być wydalone, traktowane były w sposób ludzki oraz z pełnym poszanowaniem ich praw podstawowych i godności.

[...]

(12) Sytuacja obywateli państw trzecich, którzy przebywają nielegalnie, ale nie mogą jeszcze zostać wydaleny, powinna zostać uregulowana. Ich podstawowe warunki bytowe powinny zostać określone zgodnie z prawem krajowym [...].”

- 12 Artykuł 3 pkt 4 tej dyrektywy stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

[...]

4) »decyzja nakazująca powrót« oznacza decyzję administracyjną lub orzeczenie sądowe, w których stwierdza się lub uznaje, że obywatel państwa trzeciego przebywa w państwie członkowskim nielegalnie, oraz nakłada się lub stwierdza zobowiązanie do powrotu”.

- 13 Artykuł 5 wspomnianej dyrektywy stanowi:

„Wprowadzając w życie niniejszą dyrektywę, państwa członkowskie należycie uwzględniają:

[...]

c) stan zdrowia danego obywatela państwa trzeciego

i przestrzegają zasady non-refoulement”.

- 14 Artykuł 9 dyrektywy 2008/115, zatytułowany „Wstrzymanie wydalenia”, w ust. 1 przewiduje:

„Państwa członkowskie przesuwają termin wydalenia:

a) jeżeli miałyby ono naruszać zasadę non-refoulement lub

b) dopóki obowiązuje zawieszenie wykonania decyzji nakazującej powrót, przyznane zgodnie z art. 13 ust. 2”.

- 15 Artykuł 12 ust. 1 wspomnianej dyrektywy przewiduje:

„Decyzje nakazujące powrót oraz, w stosownych przypadkach, decyzje o zakazie wjazdu lub o wykonaniu wydalenia wydawane są w formie pisemnej i zawierają uzasadnienie faktyczne i prawne, a także informacje o dostępnych środkach odwoławczych.

[...]”.

16 Artykuł 13 ust. 1 i 2 teże dyrektywy stanowi:

„1. Dany obywatel państwa trzeciego otrzymuje możliwość skorzystania ze skutecznych środków odwoławczych, aby zaskarżyć decyzje dotyczące powrotu, o których mowa w art. 12 ust. 1, przed właściwym organem sądowym lub administracyjnym lub właściwym podmiotem złożonym z osób bezstronnych i posiadających gwarancje niezależności.

2. Organ lub podmiot, o którym mowa w ust. 1, jest właściwy w sprawie ponownego rozpatrzenia decyzji dotyczących powrotu, o których mowa w art. 12 ust. 1, i może między innymi tymczasowo zawiesić ich wykonanie, chyba że takie tymczasowe zawieszenie ma już zastosowanie na mocy prawa krajowego”.

17 Artykuł 14 ust. 1 dyrektywy 2008/115 uściśla:

„Z wyłączeniem sytuacji objętych art. 16 i 17 państwa członkowskie zapewniają, by następujące zasady były brane pod uwagę, tak dalece, jak to możliwe, w odniesieniu do obywateli państw trzecich w okresie przed upływem terminu dobrowolnego wyjazdu, wyznaczonego zgodnie z art. 7, oraz przed upływem okresu, na jaki wstrzymano wydalenie, zgodnie z art. 9:

[...]

b) zapewniona jest opieka zdrowotna w nagłych wypadkach oraz leczenie chorób w podstawowym zakresie;

[...]”.

Prawo belgijskie

18 Artykuł 9b ust. 1 loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers (ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r. o wjeździe na terytorium, pobycie, osiedleniu się i wydalaniu z terytorium cudzoziemców), w brzmieniu mającym zastosowanie do okoliczności faktycznych w postępowaniu głównym (zwanej dalej „ustawą z dnia 15 grudnia 1980 r.”), stanowi:

„Cudzoziemiec przebywający w Belgii, który wykaże swoją tożsamość zgodnie z § 2 i który cierpi na chorobę stanowiącą rzeczywiste ryzyko dla jego życia lub nienaruszalności cielesnej lub rzeczywiste ryzyko niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, w przypadku gdy w jego kraju pochodzenia lub w państwie, w którym przebywa, nie ma odpowiedniego leczenia, może zwrócić się do ministra lub upoważnionej przez niego osoby z wnioskiem o udzielenie mu zezwolenia na pobyt w Królestwie”.

19 Artykuł 48/4 ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r. ma następujące brzmienie:

„§ 1. Status ochrony uzupełniającej przyznaje się cudzoziemcowi, który nie może zostać uznany za uchodźcę i nie może zostać objęty zakresem stosowania art. 9b, w odniesieniu do którego istnieją zasadne podstawy, aby uznać, iż gdyby wrócił on do swojego państwa pochodzenia, a w przypadku bezpaństwowca – do państwa poprzedniego miejsca zwykłego pobytu, to mógłby on napotkać rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, o której mowa w § 2, i który nie może lub, z uwagi na to ryzyko, nie chce skorzystać z ochrony tego państwa, o ile nie mają do niego zastosowania klauzule wyłączające przewidziane w art. 55/4.

§ 2. Za poważną krzywdę uznaje się:

a) karę śmierci lub egzekucję; lub

- b) tortury lub niehumanitarne lub poniżające traktowanie lub karanie wnioskodawcy w państwie pochodzenia; lub
 - c) poważne zagrożenie życia i integralności osoby cywilnej wynikające z przemocy nieselektywnej w sytuacjach międzynarodowych lub wewnętrznych konfliktów zbrojnych”.
- 20 Artykuły 39/82, 39/84 i 39/85 ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r. przewidują różne procedury mające na celu uzyskanie zawieszenia wykonania decyzji administracyjnych dotyczących pobytu i wydalenia cudzoziemców.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 21 W dniu 15 kwietnia 2009 r. M. Abdida złożył na podstawie art. 9b ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r. wniosek o zezwolenie na pobyt ze względów medycznych, uzasadniony tym, że cierpi na szczególnie poważną chorobę.
- 22 Wniosek ten został uznany za dopuszczalny w dniu 4 grudnia 2009 r. Z tego względu M. Abdida skorzystał z pomocy społecznej udzielanej na koszt CPAS.
- 23 Decyzją z dnia 6 czerwca 2011 r. złożony przez M. Abdidę wniosek o zezwolenie na pobyt został oddalony na tej podstawie, że państwo pochodzenia wnioskodawcy posiada infrastrukturę medyczną umożliwiającą opiekę nad osobami cierpiącymi na chorobę, na którą zapadł. W dniu 29 czerwca 2011 r. decyzja ta została doręczona M. Abdidzie wraz z nakazem opuszczenia terytorium belgijskiego.
- 24 W dniu 7 lipca 2011 r. M. Abdida zaskarżył decyzję odmawiającą prawa pobytu do conseil du contentieux des étrangers (rady ds. spornych z udziałem cudzoziemców).
- 25 W dniu 13 lipca 2011 r. CPAS wydał wobec M. Abdidy decyzję o cofnięciu pomocy społecznej i o odmowie przyznania pilnej pomocy medycznej. CPAS zmienił tę decyzję w dniu 27 lipca 2011 r., przyznając M. Abdidzie pilną pomoc medyczną.
- 26 W dniu 5 sierpnia 2011 r. M. Abdida zaskarżył decyzję CPAS o cofnięciu pomocy społecznej do tribunal du travail de Nivelles (sądu pracy w Nivelles).
- 27 Wyrokiem z dnia 9 września 2011 r. sąd ten uwzględnił skargę i zobowiązał CPAS do udzielenia M. Abdidzie pomocy społecznej w wysokości równej zasiłkowi integracyjnemu, w kwocie przyznawanej osobom żyjącym samotnie, twierdząc w szczególności, iż prawo do pomocy społecznej jest niezbędnym warunkiem skutecznego skorzystania ze środka odwoławczego, a zatem pomoc społeczna, z której korzysta M. Abdida, powinna być utrzymana w okresie oczekiwania na wydanie rozstrzygnięcia w przedmiocie jego skargi na decyzję odmawiającą mu prawa pobytu.
- 28 W dniu 7 października 2011 r. CPAS wniósł apelację od tego wyroku do Cour du travail de Bruxelles (trybunału pracy w Brukseli).
- 29 Sąd ten stwierdza, że na podstawie mających zastosowanie przepisów prawa krajowego M. Abdidzie nie przysługuje prawo do wniesienia skargi sądowej o skutku zawieszającym na decyzję odmawiającą mu prawa pobytu i że jest on pozbawiony, w okresie oczekiwania na rozstrzygnięcie w sprawie skargi, wszelkiej pomocy społecznej z wyjątkiem pilnej pomocy medycznej.

30 W tych okolicznościach *cour du travail de Bruxelles* postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy dyrektywy [2004/83, 2005/85 oraz 2003/9] należy interpretować w ten sposób, iż nakładają one na państwo członkowskie obowiązek:

- przyjęcia mającego zawieszający skutek środka zaskarżenia decyzji administracyjnej odmawiającej zezwolenia na pobyt lub ochrony uzupełniającej i nakazującej opuszczenie terytorium;
- zapewnienia zaspokojenia, w ramach swego systemu pomocy socjalnej lub przyjmowania [osób wnioskujących o status uchodźcy], do chwili wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie wniesionego od tej decyzji administracyjnej środka zaskarżenia, podstawowych potrzeb wnioskującego innych niż medyczne,

na mocy którego cudzoziemiec, który »cierpi na taką chorobę, która stanowi realne zagrożenie dla jego życia lub integralności fizycznej lub realne zagrożenie poddania nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu, jeżeli nie istnieje żadne odpowiednie leczenie w kraju jego pochodzenia«, ma prawo do ochrony uzupełniającej w rozumieniu art. 15 lit. b) dyrektywy [2004/83]?

2) W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej, czy [karta], a w szczególności jej art. 1–3 [...], art. 4 [...], art. 19 [ust.] 2 [...], art. 20 i 21 [...] lub art. 47 [...] nakładają na państwo członkowskie, które dokonuje transpozycji dyrektyw [2004/83, 2005/85 i 2003/9], obowiązek ustanowienia środka zaskarżenia o charakterze zawieszającym i zaspokojenie elementarnych potrzeb, o których mowa w pytaniu pierwszym powyżej?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

31 Poprzez swoje pytania, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy dyrektywy 2003/9, 2004/83 i 2005/85 w związku, w odpowiednim przypadku, z art. 1–4, art. 19 ust. 2, art. 20, 21 i 47 karty, należy interpretować w ten sposób, że państwo członkowskie, którego właściwe organy wydały decyzję oddalającą wniosek obywatela państwa trzeciego o zezwolenie na pobyt w tym państwie członkowskim na podstawie ustawodawstwa krajowego – takiego jak rozpatrywane w postępowaniu głównym – przewidującego udzielenie zezwolenia na pobyt we wspomnianym państwie członkowskim cudzoziemcowi cierpiącemu na chorobę stanowiącą rzeczywiste ryzyko dla jego życia lub nienaruszalności cielesnej lub rzeczywiste ryzyko niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, w przypadku gdy brak jest odpowiedniego leczenia w państwie pochodzenia tego cudzoziemca lub w państwie trzecim, w którym przebywał uprzednio, oraz nakazującą wspomnianemu obywatelowi państwa trzeciego opuszczenie terytorium tegoż państwa członkowskiego, powinno przewidzieć możliwość wniesienia środka odwoławczego o skutku zawieszającym od tej decyzji i zapewnić temu obywatelowi państwa trzeciego zaspokojenie podstawowych warunków bytowych do chwili wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie środka odwoławczego wniesionego od wspomnianej decyzji.

32 Należy przede wszystkim stwierdzić, że z postanowienia odsyłającego wynika, iż pytania te opierają się na założeniu, zgodnie z którym wnioski złożone na podstawie ustawodawstwa krajowego rozpatrywanego w postępowaniu głównym stanowią wnioski o udzielenie międzynarodowej ochrony w rozumieniu dyrektywy 2004/83 i są objęte zatem zakresem stosowania tej dyrektywy.

33 Jak zaś wynika z pkt 27, 41, 45 i 46 wyroku *M'Bodj* (C-542/13, EU:C:2014:XXXX), art. 2 lit. c) i e), art. 3 i 15 dyrektywy 2004/83 należy interpretować w ten sposób, że wnioski złożone na podstawie ustawodawstwa krajowego nie stanowią wniosków o udzielenie międzynarodowej ochrony

w rozumieniu art. 2 lit. g) tej dyrektywy. Wynika z tego, że sytuacja obywatela państwa trzeciego, który złożył taki wniosek, nie jest objęta zakresem stosowania wspomnianej dyrektywy, określonym w jej art. 1.

- 34 Co się tyczy dyrektywy 2005/85, z jej art. 3 wynika, że stosuje się ona do wniosków o udzielenie azylu, a także do wniosków o udzielenie ochrony uzupełniającej, gdy państwo członkowskie ustanowi jednolite postępowanie, w ramach którego będzie rozpatrywać wniosek w świetle dwóch form ochrony międzynarodowej (wyroki: M., C-277/11, EU:C:2012:744, pkt 79; N., C-604/12, EU:C:2014:302, pkt 39), oraz że państwa członkowskie mogą podjąć decyzję o stosowaniu jej również do wniosków o udzielenie innych form ochrony międzynarodowej.
- 35 Jest bezsporne, że wnioski złożone na podstawie ustawodawstwa krajowego rozpatrywanego w postępowaniu głównym nie stanowią wniosków o udzielenie międzynarodowej ochrony.
- 36 Dyrektywa 2003/9 także nie ma zastosowania w sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, gdyż, po pierwsze, art. 3 ust. 1 i 4 tej dyrektywy ogranicza jej zastosowanie do wniosków o udzielenie azylu, uściślając, że państwa członkowskie mogą podjąć decyzję o stosowaniu tej dyrektywy w związku z procedurami podejmowania decyzji w sprawie wniosków o ochronę innego rodzaju, a po drugie, z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, nie wynika, że Królestwo Belgii podjęło decyzję o stosowaniu wspomnianej dyrektywy do wniosków złożonych na podstawie ustawodawstwa krajowego rozpatrywanego w postępowaniu głównym.
- 37 Mimo to należy zauważyć, że w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE procedury współpracy między sądami krajowymi a Trybunałem do tego ostatniego należy udzielenie sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu. W konsekwencji, nawet jeśli formalnie sąd odsyłający odniósł się jedynie do dyrektyw 2003/9, 2004/83 i 2005/85, to okoliczność ta nie stoi na przeszkodzie, by Trybunał udzielił mu wykładni prawa Unii we wszystkich aspektach, które mogą być użyteczne dla rozstrzygnięcia zawisłej przed nim sprawy, bez względu na to, czy sąd ten odniósł się do nich w treści swego pytania, czy też nie. W tym względzie do Trybunału należy wyprowadzenie z całości informacji przedstawionych przez sąd krajowy, a w szczególności z uzasadnienia postanowienia odsyłającego, elementów tego prawa, które wymagają wykładni w świetle przedmiotu sporu (zob. podobnie wyroki: Fuß, C-243/09, EU:C:2010:609, pkt 39, 40; a także Hadj Ahmed, C-45/12, EU:C:2013:390, pkt 42).
- 38 W niniejszym przypadku pytania zadane przez sąd odsyłający dotyczą właściwości środka odwoławczego przysługującego od decyzji nakazującej M. Abdidzie opuszczenie terytorium belgijskiego ze względu na nielegalny charakter jego pobytu w Belgii oraz gwarancji, które należy zaoferować M. Abdidzie do chwili wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie wniesionego przez niego środka odwoławczego od tej decyzji.
- 39 Jest bezsporne, że wspomniana decyzja stanowi akt administracyjny, który pobyt obywatela państwa trzeciego uznaje za nielegalny i nakłada obowiązek powrotu. Należy zatem uznać ją za „decyzję nakazującą powrót” w rozumieniu art. 3 pkt 4 dyrektywy 2008/115.
- 40 Dyrektywa ta przewiduje zaś w art. 13 i 14 normy dotyczące środków odwoławczych dostępnych w odniesieniu do decyzji nakazujących powrót oraz oferowanych obywatelom państw trzecich, wobec których wydano takie decyzje, gwarancji w oczekiwaniu na powrót.
- 41 Trzeba z tego względu określić, czy wspomniane artykuły należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie ustawodawstwu krajowemu, które nie nadaje skutku zawieszającego środkowi odwoławczemu od decyzji nakazującej powrót takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym i które nie przewiduje zapewnienia zaspokojenia podstawowych warunków bytowych danego obywatela państwa trzeciego do chwili wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie środka odwoławczego wniesionego od takiej decyzji.

- 42 W tym względzie należy podkreślić, że wykładni przepisów dyrektywy 2008/115 należy dokonać, jak wspomina o tym motyw 2 tej dyrektywy, z pełnym poszanowaniem praw podstawowych i godności zainteresowanych osób.
- 43 Co się tyczy w pierwszej kolejności właściwości środka odwoławczego, który powinien przysługiwać od decyzji nakazującej powrót takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, z art. 13 ust. 1 dyrektywy 2008/115 w związku z jej art. 12 ust. 1 wynika, że obywatel państwa trzeciego powinien otrzymać możliwość skorzystania ze skutecznego środka odwoławczego, aby zaskarżyć wydaną wobec niego decyzję nakazującą powrót.
- 44 Natomiast art. 13 ust. 2 tej dyrektywy przewiduje, że organ lub podmiot właściwy do rozstrzygnięcia w przedmiocie tego środka odwoławczego może tymczasowo zawiesić wykonanie zaskarżonej decyzji nakazującej powrót, chyba że takie tymczasowe zawieszenie ma już zastosowanie na mocy prawa krajowego. Wynika z tego, że wspomniana dyrektywa nie wymaga, by środek odwoławczy przewidziany w jej art. 13 ust. 1 miał koniecznie skutek zawieszający.
- 45 Jednakże właściwości tego środka odwoławczego należy określić zgodnie z art. 47 karty, który stanowi potwierdzenie zasady skutecznej ochrony sądowej (zob. podobnie wyroki: Unibet, C-432/05, EU:C:2007:163, pkt 37; Agrokonsulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, pkt 59) i według którego każdy, czyje prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem, zgodnie z warunkami przewidzianymi w tym artykule.
- 46 W tym względzie należy zauważyć, że art. 19 ust. 2 karty uściśla w szczególności, że nikt nie może być usunięty do państwa, w którym istnieje poważne ryzyko, iż może być poddany nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu.
- 47 Z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, które należy wziąć pod uwagę na podstawie art. 52 ust. 3 karty dla celów wykładni art. 19 ust. 2 karty, wynika, że o ile osoby niebędące obywatelami, które podlegają decyzji umożliwiającej ich wydalenie, nie mogą w zasadzie rościć sobie prawa do pozostawania na terytorium danego państwa w celu kontynuowania korzystania z pomocy i z medycznych świadczeń socjalnych czy innych dostarczanych przez to państwo, o tyle decyzja o wydaleniu cudzoziemca cierpiącego na poważną chorobę fizyczną lub umysłową do państwa, w którym możliwości leczenia tej choroby są mniejsze od dostępnych we wspomnianym państwie, może powodować podniesienie kwestii związanej z art. 3 EKPC w bardzo wyjątkowych przypadkach, gdy względy humanitarne przemawiające przeciwko temu wydaleniu mają charakter nadrzędny (zob. w szczególności wyrok ETPC z dnia 27 maja 2008 r. w sprawie N. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, § 42).
- 48 W bardzo wyjątkowych przypadkach, gdy wydalenie obywatela państwa trzeciego cierpiącego na poważną chorobę do państwa, w którym brak jest odpowiedniego leczenia, naruszałoby zasadę non-refoulement, państwa członkowskie nie mogą zatem zgodnie z art. 5 dyrektywy 2008/115 w związku z art. 19 ust. 2 karty dokonać takiego wydalenia.
- 49 Wykonanie decyzji nakazującej powrót powodującej wydalenie obywatela państwa trzeciego cierpiącego na poważną chorobę do państwa, w którym brak jest odpowiedniego leczenia, może z tego względu stanowić w niektórych przypadkach naruszenie art. 5 dyrektywy 2008/115.
- 50 Te bardzo wyjątkowe przypadki cechują się powagą i nieodwracalnym charakterem szkody wynikającej z wydalenia obywatela państwa trzeciego do państwa, w którym istnieje poważne ryzyko, że może być on poddany nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu. Skuteczność środka odwoławczego od decyzji nakazującej powrót, której wykonanie może narażać obywatela państwa trzeciego na poważne ryzyko ciężkiego i nieodwracalnego pogorszenia stanu zdrowia, wymaga w tych okolicznościach, by temu obywatelowi państwa trzeciego przysługiwał środek odwoławczy o skutku zawieszającym, w celu

zagwarantowania, by decyzja nakazująca powrót nie została wykonana, zanim właściwy organ miał możliwość zbadania zarzutu dotyczącego naruszenia art. 5 dyrektywy 2008/115 w związku z art. 19 ust. 2 karty.

- 51 Wykładnię tę potwierdzają wyjaśnienia dotyczące art. 47 karty, zgodnie z którymi akapit pierwszy tego artykułu opiera się na art. 13 EKPC [wyrok (szczególna procedura kontroli orzeczenia) Arango Jaramillo i in./EBI, C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134, pkt 42].
- 52 Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł bowiem, że gdy państwo postanawia wydaląc cudzoziemca do kraju, w którym istnieją istotne podstawy, aby uznać, że cudzoziemiec ten byłby narażony na rzeczywiste ryzyko traktowania sprzecznego z art. 3 EKPC, skuteczność wniesionego środka odwoławczego przewidzianego w art. 13 EKPC wymaga, by zainteresowanemu przysługiwał środek odwoławczy zawieszający z mocy prawa wykonanie środka umożliwiającego jego wydalenie (zob. w szczególności wyroki ETPC: z dnia 26 kwietnia 2007 r. w sprawie Gebremedhin przeciwko Francji, § 67; a także z dnia 23 lutego 2012 r. w sprawie Hirsi Jamaa i in. przeciwko Włochom, § 200).
- 53 Z powyższego wynika, że art. 5 i 13 dyrektywy 2008/115 w związku z art. 19 ust. 2 i art. 47 karty należy interpretować w ten sposób, iż stoją one na przeszkodzie ustawodawstwu krajowemu nieprzewidującemu środka odwoławczego o skutku zawieszającym od decyzji nakazującej powrót, której wykonanie może narazić danego obywatela państwa trzeciego na poważne ryzyko ciężkiego i nieodwracalnego pogorszenia stanu zdrowia.
- 54 Co się tyczy w drugiej kolejności zapewnienia zaspokojenia podstawowych warunków bytowych obywatela państwa trzeciego w sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, o ile z motywu 12 dyrektywy 2008/115 wynika, że podstawowe warunki bytowe obywateli państw trzecich, którzy przebywają nielegalnie, ale nie mogą jeszcze zostać wydalen, powinny zostać określone zgodnie z prawem krajowym, o tyle prawo to powinno być zgodne z obowiązkami wynikającymi z tej dyrektywy.
- 55 Artykuł 14 wspomnianej dyrektywy przewiduje zaś pewne gwarancje w oczekiwaniu na powrót, w szczególności przed upływem okresu, na jaki wstrzymano wydalenie, zgodnie z art. 9 tejże dyrektywy.
- 56 Zgodnie z art. 9 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2008/115 państwa członkowskie przesuwają termin wydalen, dopóki obowiązuje zawieszenie wykonania decyzji nakazującej powrót, przyznane zgodnie z art. 13 ust. 2 tej dyrektywy.
- 57 Z ogólnej systematyki dyrektywy 2008/115, którą to systematykę należy mieć na względzie dla celów wykładni przepisów tejże dyrektywy (zob. podobnie wyrok Abdullahi, C-394/12, EU:C:2013:813, pkt 51), wynika zaś, że art. 9 ust. 1 lit. b) tej dyrektywy powinien obejmować wszystkie sytuacje, w których państwo członkowskie jest zobowiązane zawiesić wykonanie decyzji nakazującej powrót w następstwie skorzystania ze środka odwoławczego od tej decyzji.
- 58 Z poprzedzających rozważań wynika, że państwa członkowskie są zobowiązane zapewnić obywatelowi państwa trzeciego cierpiącego na poważną chorobę, gdy skorzystał ze środka odwoławczego od decyzji nakazującej powrót, której wykonanie może narazić go na poważne ryzyko ciężkiego i nieodwracalnego pogorszenia stanu zdrowia, ustanowione w art. 14 dyrektywy 2008/115 gwarancje w oczekiwaniu na powrót.
- 59 W szczególności w sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym zainteresowane państwo członkowskie jest zobowiązane na podstawie art. 14 ust. 1 lit. b) wspomnianej dyrektywy zapewnić, tak dalece, jak to możliwe, zaspokojenie podstawowych warunków bytowych obywatela państwa trzeciego cierpiącego na poważną chorobę, gdy jest on pozbawiony środków umożliwiających samodzielne zaspokojenie swoich potrzeb.

- 60 Zapewnienie opieki zdrowotnej w nagłych wypadkach i leczenia chorób w podstawowym zakresie, przewidziane w art. 14 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2008/115, mogłoby bowiem być w takiej sytuacji pozbawione rzeczywistego skutku, gdyby nie towarzyszyło mu zapewnienie zaspokojenia podstawowych warunków bytowych zainteresowanego obywatela państwa trzeciego.
- 61 Jednakże należy zauważyć, że do państw członkowskich należy określenie formy, jaką powinno przybrać to zapewnienie zaspokojenia podstawowych warunków bytowych zainteresowanego obywatela państwa trzeciego.
- 62 Wynika z tego, że art. 14 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2008/115 należy interpretować w ten sposób, iż stoi on na przeszkodzie ustawodawstwu krajowemu, które nie przewiduje zapewnienia, tak dalece, jak to możliwe, zaspokojenia podstawowych warunków bytowych obywatela państwa trzeciego cierpiącego na poważną chorobę, w celu zagwarantowania, by opieka zdrowotna w nagłych wypadkach i leczenie chorób w podstawowym zakresie mogły rzeczywiście być realizowane, przez okres, na jaki zainteresowane państwo członkowskie jest zobowiązane wstrzymać wydalenie tego obywatela państwa trzeciego w następstwie skorzystania ze środka odwoławczego od wydanej wobec niego decyzji nakazującej powrót.
- 63 W świetle powyższego na zadane pytania należy odpowiedzieć, iż art. 5 i 13 dyrektywy 2008/115 w związku z art. 19 ust. 2 i art. 47 karty oraz art. 14 ust. 1 lit. b) tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie ustawodawstwu krajowemu:
- które nie nadaje skutku zawieszającego środkowi odwoławczemu wniesionemu od decyzji nakazującej obywatelowi państwa trzeciego cierpiącemu na poważną chorobę opuszczenie terytorium państwa członkowskiego, gdy wykonanie tej decyzji może narazić tego obywatela państwa trzeciego na poważne ryzyko ciężkiego i nieodwracalnego pogorszenia stanu zdrowia, oraz
 - które nie przewiduje zapewnienia, tak dalece, jak to możliwe, zaspokojenia podstawowych warunków bytowych wspomnianego obywatela państwa trzeciego, w celu zagwarantowania, by opieka zdrowotna w nagłych wypadkach i leczenie chorób w podstawowym zakresie mogły rzeczywiście być realizowane, przez okres, na jaki to państwo członkowskie jest zobowiązane wstrzymać wydalenie tego obywatela państwa trzeciego w następstwie skorzystania z tego środka odwoławczego.

W przedmiocie kosztów

- 64 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

Artykuły 5 i 13 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich w związku

z art. 19 ust. 2 i art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 14 ust. 1 lit. b) tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie ustawodawstwu krajowemu:

- **które nie nadaje skutku zawieszającego środkowi odwoławczemu wniesionemu od decyzji nakazującej obywatelowi państwa trzeciego cierpiącemu na poważną chorobę opuszczenie terytorium państwa członkowskiego, gdy wykonanie tej decyzji może narazić tego obywatela państwa trzeciego na poważne ryzyko ciężkiego i nieodwracalnego pogorszenia stanu zdrowia, oraz**
- **które nie przewiduje zapewnienia, tak dalece, jak to możliwe, zaspokojenia podstawowych warunków bytowych wspomnianego obywatela państwa trzeciego, w celu zagwarantowania, by opieka zdrowotna w nagłych wypadkach i leczenie chorób w podstawowym zakresie mogły rzeczywiście być realizowane, przez okres, na jaki to państwo członkowskie jest zobowiązane wstrzymać wydalenie tegoż obywatela państwa trzeciego w następstwie skorzystania z tego środka odwoławczego.**

Podpisy